

За сприяння Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України,
Національної академії педагогічних наук України

РОЗПОВСЮДУЄТЬСЯ ТІЛЬКИ ЗА ПЕРЕДПЛАТОЮ

ШКІЛЬНИЙ
СВІТ
ЕКСПЕРТ
у галузі освіти

ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

№ 9—10 (745—746), березень, 2012 / видається з 1 вересня 1996 року 4 рази на місяць

Пам'ятник Михайлу Грушевському.
м. Київ

*Є події, що по короткім часі мають
виключно історичне значення;
є знов такі, що служать вихідною
точкою для дальших поколінь на
довгий час, створюють для них
цілком нові обставини життя,
вносять наверх змагання й ідеї,
що стають прапором для віків...*

Михайло Грушевський

У номері

ПЕРІОДИЗАЦІЯ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ	3
ШКІЛЬНИЙ ПІДРУЧНИК ІСТОРІЇ: ЩО ДОМІНУЄ — ТРАДИЦІЯ ЧИ ІННОВАЦІЯ?.....	7
АКМЕОЛОГІЧНА МОДЕЛЬ НАВЧАННЯ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ УСПІШНОЇ ОСОБИСТОСТІ	13
ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА ТА МІЖНАРОДНІ ЗВ'ЯЗКИ НЕЗАЛЕЖНОЇ УКРАЇНИ. Історія України. 11 клас. Рівень стандарту, академічний	16
ВКЛАДКА: «НА ШЛЯХУ ДО НАЦІОНАЛЬНОГО ВІДРОДЖЕННЯ. Прикарпаття в ХІХ — на початку ХХІ ст.»	

Анонс

* **ОСМАНСЬКА ІМПЕРІЯ.
ПЕРСІЯ.**

Методичні матеріали.
Всесвітня історія. 8 клас

КОСТЬ ЛЕВИЦЬКИЙ — ВИДАТНИЙ УКРАЇНСЬКИЙ ДІЯЧ

Ігор РАЙКІВСЬКИЙ

У боротьбі за національну свободу і незалежність особливу роль відіграла інтелігенція, когорта видатних діячів, яка стояла біля керма національно-визвольного руху. У національно-визвольному русі були дві течії, одну з яких представляли діячі з «незаконної» частини національного табору, які сповідували революційну тактику.

Націоналістичне підпілля, що оформилося в 1929 р. в Організацію українських націоналістів (далі — ОУН), зробило вагомий внесок у національно-визвольну боротьбу українського народу проти окупаційних режимів. Серед лідерів націоналістичного руху були уродженці Прикарпаття, зокрема провідник ОУН Степан Бандера (1909—1959, народився в с. Старий Угринів, тепер Калуського району Івано-Франківської обл.).

Однак не менше значення в національно-визвольній боротьбі мав «законний» сектор, представники якого обстоювали легальні, парламентські методи боротьби.

Особливо це було актуальним для Галичини в умовах конституційного устрою Австро-Угорської імперії, коли український рух ще тільки набирив сили в XIX — на початку XX ст., увійшовши в історію як «національне відродження». До когорти найвидатніших українських діячів, які відіграли провідну роль в історії краю кінця XIX — першої третини XX ст., належав Кость Левицький.

Кость Левицький і новітня історія Галичини

Кость Левицький був уродженцем Прикарпатського краю, багатолітнім лідером найбільш впливової й масової західноукраїнської партії — Української національно-демократичної партії (далі — УНДП), від якої неодноразово обирався послом до Галицького крайового сейму та австрійського парламенту.

Брав активну участь у культурно-освітньому і кооперативному житті Галичини, що мало на меті захист національно-культурних та економічних прав українського населення під чужоземною владою.

Зокрема, за заслуги на ниві просвітництва був обраний почесним членом Наукового товариства ім. Т. Шевченка та «Просвіти», понад чотири

десятиліття очолював «Крайовий союз кредитовий» (пізніше — Центробанк), був першим президентом «Крайового союзу ревізійного», головою «Союзу українських адвокатів» (з 1926 р.).

Мав чималі здобутки на науковій ниві, а його працю «Історія політичної думки галицьких українців 1848—1914. На підставі споминів» відомий сучасний дослідник австрійського періоду Ігор Чорновол вважає «досі найкращою підручною працею з історії українського руху в Галичині...»

Без К. Левицького неможливо уявити новітню історію Галичини. До 150-ліття від дня народження цього видатного українського діяча в 2009 р. Національний банк України випустив ювілейну монету номіналом у 2 грн.

Дитячі та студентські роки

Народився Кость Левицький 18 листопада 1859 р. у містечку Тисмениця Товмацького (Тлумацького) повіту Станіславівського воєводства в сім'ї священика.

Уже в дитячому віці проявив здібності до навчання, після закінчення Тисменецької школи вступив у 1869 р. до гімназії в Станіславові, а восени 1878 р. — до Львівського університету на правничий (юридичний) факультет.

Студентські роки стали для К. Левицького часом не тільки фахового становлення, а й активного залучення до громадської діяльності.

В університеті українські студенти становили тоді виразну меншість, але в умовах конституційних свобод, запроваджених в Австрійській імперії в 1860-х рр., вони розгорнули активну боротьбу проти колонізації, за національні права.

Ще навчаючись у гімназії, К. Левицький вступив до місцевої народовської громади, де отримав основи національного виховання та організаційні навички.

Будучи студентом, він на початку 1880 р. став членом народовського товариства «Дружній лихвар» (пізніше — «Академічне братство»), де доволі швидко вийшов на провідні позиції. Зокрема, був обраний від товариства на перше віче українських студентів під австрійською короною, що відбулося 15 вересня 1880 р. у Коломиї.

Наприкінці 1881 р. К. Левицький очолив новостворений «Кружок правників», що розгорнув активну діяльність серед молодих українських

Кость Антонович Левицький
(18 листопада 1859—12 листопада 1941)

юристів, яким допомагав здобувати фахову освіту шляхом читання рефератів, організації наукових дискусій, формування власної бібліотеки тощо.

Отже, ще на студентській ниві К. Левицький заявив про себе як перспективний громадсько-політичний діяч, який обстоював національні інтереси в різних сферах суспільного життя.

Кость Левицький і народовський рух

Після закінчення навчання у Львівському університеті в 1882 р. К. Левицький зайнявся адвокатською практикою, де досяг чималих успіхів.

Так, невдовзі він відкрив адвокатську контору у Львові, виступав захисником на багатьох резонансних судових процесах. К. Левицький як юрист органічно поєднував свої фахові інтереси з активною участю в громадському житті, що в останні два десятиліття XIX ст. минуло під знаком перетворення Галичини в «П'ємонт України», піднесення сили українського руху та загострення на цьому тлі українсько-польських суперечностей.

Попри численні заслуги на науковій, культурно-просвітній та економічній ниві, К. Левицький увійшов в українську історію передусім як *політичний діяч*. Він належав до вузького кола найбільш впливових українських політиків кінця XIX — першої третини XX ст.

Заслугою К. Левицького стала активізація діяльності *народовців*, які в 1880-х рр. стали на шлях усамостійнення в політичному житті. Він виступив одним з ініціаторів утворення в 1885 р. першого народовського політичного товариства «Народна

Рада», що підвело ризик під періодом монополії в галицькій політиці русофілів (москвофілів) та їх товариства «Русская Рада».

Він увійшов до складу товариства, виконував обов'язки секретаря. «Народна Рада» домогалася рівноправності галицьких русинів-українців з іншими народами Австро-Угорщини, визнавала національну єдність усього українського народу по обидва боки Збруча.

Керівництво «Народної Ради» наважилося розірвати союз із русофілами, з їх панрусською орієнтацією, що наприкінці 1880-х рр. стало головним гальмом для розвитку народовського руху.

К. Левицький належав до вузького кола осіб, які брали безпосередню участь у таємних переговорах із поляками, що завершилися укладенням польсько-української угоди, відомої в історії як «нова ера» (1890—1894 рр.).

Попри суперечливі оцінки «новоєрівської» політики в історичній літературі, не підлягає сумніву, що вона стала переломною подією в розвитку національного руху в Галичині, дала поштовх формуванню новітніх українських політичних поглядів, кристалізації ідеї політичної самостійності й соборності України.

Водночас русофіли остаточно втратили свої позиції, а центр загальноукраїнського національного руху перемістився в Галичину. Характерно, що за активну українофільську діяльність К. Левицькому, як і ще багатьом галицько-українським діячам, на початку 1890-х рр. було заборонено в'їзд до Російської імперії.

На чолі УНДП

Однак угодівська акція не виправдала сподівань К. Левицького, який наприкінці XIX ст. приділив свою увагу партійно-політичній діяльності, став *одним із засновників і лідерів національного УНДП*, створеної в грудні 1899 р. за участю народовців.

Кость Левицький був серед *авторів* програми УНДП, що ґрунтувалася на національно-демократичних, ліберально-центристських принципах. У ній, зокрема, говорилося, що «остаточною метою наших народних змагань є дійти до того, щоб цілий українсько-руський нарід здобув собі культурну, економічну і політичну самостійність та з'єднався з часом в одноцільний національний організм...» Від самого утворення УНДП К. Левицький працював у *керівних органах* партії, входив до тіснішого Народного комітету, обраного з'їздом.

Новостворена партія, що діяла в руслі традицій «Народної Ради», за короткий проміжок часу зуміла згуртувати навколо себе провідні інтелектуальні сили серед галицьких українців — *світської інтелігенції, духовенства, міщан і селян*.

Націонал-демократія залишалася найбільш впливовою українською партією Галичини, з якою протягом 19 років була тісно пов'язана політична кар'єра К. Левицького.

Вже в перші роки ХХ ст. К. Левицький, офіційно будучи заступником голови Народного комітету УНДП у Львові, фактично керував діяльністю партії, бо його голова Юліан Романчук як депутат австрійського парламенту зосередив основні зусилля на парламентській діяльності і залишався переважно у Відні.

Наприкінці 1905 р. К. Левицького обрано *головою Народного комітету УНДП*, на цій посаді він перебував до початку 1919 р., коли партія змінила назву на Українську народно-трудову партію, що прийняла нову програму.

Отже, майже півтора десятки років очолювана К. Левицьким УНДП була «монопольною» українською партією в Галичині, брала активну участь у національно-визвольному русі, в центрі якого стояли питання демократизації виборчого права та боротьби за український університет у Львові.

Кость Левицький — депутат австрійського рейхсрату і Галицького крайового сейму

Завдяки особистим якостям, працездатності, організаторському таланту та юридичній освіті К. Левицький швидко утвердив свої позиції в керівних органах, здобув авторитет у суспільстві. Свідченням цього стало обрання К. Левицького до *австрійського парламенту в травні 1907 р.* на виборчому окрузі № 66 (Бережани — Рогатин — Болехів — Журавно).

Депутатом парламенту він був протягом 1907—1918 рр., причому на парламентських виборах 1911 р. переміг по тому ж виборчому округу, що є свідченням довіри до нього виборців та авторитету в суспільному житті.

К. Левицький брав активну участь у діяльності Українського парламентського клубу, а в *лютому 1910 р. очолив фракцію українських депутатів*.

На парламентській арені він порушував широкий спектр проблем, що стосувалися захисту культурно-освітніх, політичних і соціально-економічних прав українського населення, зокрема виступав за податкові пільги для бідніших верств, вживання української мови в адміністрації та судочинстві, рівноправне трактування українців і поляків у Львівському університеті тощо.

Зусилля К. Левицького були спрямовані на зростання політичного впливу українців у державі, залучення важелів державної політики до розв'язання українсько-польського конфлікту, як голова українсько-польського конфлікту, як голова українського парламентського представництва він

особисто вів переговори з політичних питань з австрійськими прем'єр-міністрами і цісарем.

Водночас К. Левицький був обраний у *лютому 1908 р.* послом до *Галицького крайового сейму* — представницько-законодавчого органу, компетенція якого охоплювала місцеві справи.

Він балотувався до сейму від Рогатинського повіту, де здобув переконливу перемогу, набравши більш як удвічі більше голосів від свого головного конкурента.

Як фаховий юрист і впливовий український політик, К. Левицький відразу зайняв одне з чільних місць в *українській сеймовій репрезентації*, а в *1910 р. став її головою*.

Українські послы виступали за національну рівноправність із поляками, проти небажання польської сторони йти на поступки українцям. Про гостроту боротьби свідчить хоча б той факт, що під керівництвом К. Левицького українське представництво в Галицькому сеймі в 1910—1913 рр. вдавалося до голосної обструкції задля негайного ухвалення *сеймової виборчої реформи*.

К. Левицький був головною дійовою особою з українського боку на всіх переговорах між поляками, українцями та австрійським урядом щодо узгодження засад виборчої реформи до сейму, що давала б кращі можливості для захисту національних прав українців. Однак втіленням реформаторських зусиль у життя перешкодила Перша світова війна.

Видавнича та публіцистична діяльність

Окремою сторінкою в біографії К. Левицького була *видавнича і публіцистична діяльність*.

Так, на початку 1897 р. під його редакцією почав виходити тижневик «Свобода», що поступово став офіційним органом УНДП і призначався для широких верств населення.

К. Левицький активно співпрацював із львівською редакцією «Діла» — центральним друкованим органом у Галичині.

Серед напрямків видавничої діяльності К. Левицького — написання та публікація популярних брошур для народу на суспільно-політичну та економічну проблематику, що здебільшого виходили в серії видань товариства «Просвіта».

К. Левицький — лідер галицько-української політики на початку ХХ ст.

Отже, зосередження в руках К. Левицького напередодні війни керівних ролей у проводі найбільш впливової партії в краї — УНДП, українському парламентському і сеймовому представництв

свідчило про перетворення його в *одноособового лідера галицько-української політики*.

Підтвердженням цього стало обрання К. Левицького головою міжпартійної організації галицьких українців — *Головної української ради* (ГУР), створеної на початку війни в **серпні 1914 р.**

Після розширення свого складу ГУР реорганізувалася в **травні 1915 р.** у *Загальну українську раду*, смислом діяльності якої була «загальна національно-політична репрезентація українського народу». Керівником цієї організації, яка на світовому рівні представляла не лише Галичину, а й всю Україну, став знову-таки К. Левицький.

К. Левицький, як і абсолютна більшість галицько-українських лідерів, виступав за створення незалежної Української держави на території Російської імперії, а на українських землях під Австро-Угорщиною — автономії, відокремлення східної, української Галичини від західної, польської.

Однак проголошення урядами Австро-Угорщини та Німеччини в листопаді 1916 р. наміру створити Польське королівство на землях, забраних від Російської імперії, поклато край надіям на мирне розв'язання питання автономії Східної Галичини, призвело до відставки самого К. Левицького з посади голови Українського парламентського клубу.

Керівництво парламентською фракцією перейшло до Євгена Петрушевича, в майбутньому — президента Західно-Української Народної Республіки (ЗУНР).

Водночас К. Левицький залишився головою УНДП і з кінця літа 1918 р. розгорнув активну підготовчу роботу з метою захоплення українцями влади в Східній Галичині. Від імені Української Національної Ради (УНРади), створеної 18 жовтня 1918 р. у Львові як представницького органу українського населення в Габсбурзькій монархії за участю політичних і церковних лідерів, він брав участь у переговорах з австрійським намісником Галичини про перейняття влади.

К. Левицький був одним із головних натхненників, організаторів і керівників *Листопадового 1918 р. повстання у Львові та в краї*. І це при тому, що переломні суспільні події збіглися з особистою трагедією, смертю його дочки Стефанії, яка померла 29 жовтня після ускладнення на грип і була похована 1 листопада.

Після похорону, того ж дня, він на чолі делегації УНРади прибув до резиденції галицького намісника, де прийняв від нього зречення від влади. Новопроголошена держава отримала назву *ЗУНР*, а її уряд — *Державний секретаріат* — очолив сам К. Левицький.

Однак перебування К. Левицького в уряді ЗУНР було недовгим. Він підписав *1 грудня 1918 р.*

попередній договір про *злуку ЗУНР з Українською Народною Республікою*, що заклав основи для майбутнього Акту соборності в Києві 22 січня 1919 р.

Але до нового уряду, сформованого після перенесення столиці ЗУНР до Станиславова на початку 1919 р., К. Левицький не увійшов. Деякий час він проживав у Станиславові, Кам'янці-Подільському, після польської окупації ЗУНР переїхав до Відня, де попри розбіжності з Є. Петрушевичем поставив справи громадські й державні над особистими інтересами, увійшов до закордонного уряду західно-української держави.

На посаді *уповноваженого секретаря закордонних справ* він доклав чимало зусиль для відновлення незалежності ЗУНР дипломатичним шляхом.

Так, за його участю уряд ЗУНР розробив і запропонував Лізі Націй **30 квітня 1921 р.** проект «*Основ державного устрою Галицької Республіки*», що передбачав утворення Галицької Республіки як незалежної держави з республіканським ладом (більшість території України на той час була окупована більшовицькою Росією).

Однак держави Заходу навіть не розглядали цього проекту, визнавши польську окупацію Галичини рішенням *Ради послів* від **14 березня 1923 р.**

Ця ухвала зробила безцільною подальшу діяльність еміграційного уряду ЗУНР у Відні. К. Левицький очолив новостворену Ліквідаційну Комісію, що мала довершити справу щодо ліквідації урядових представництв і місій за кордоном.

Отже, К. Левицькому довелося стояти не лише біля витоків утворення ЗУНР, а й брати безпосередню участь у завершенні діяльності молоді держави в міжнародно-правовому аспекті.

На початку 1924 р. К. Левицький у 65-літньому віці вирішив остаточно розірвати з політичною діяльністю, зайнявся написанням науково-публіцистичних праць з історії українського національно-визвольного руху другої половини XIX — першої чверті XX ст.

Він намагався зрозуміти і пояснити наступним поколінням причини поразки Української революції, для сучасних дослідників є надзвичайно цінними його історичні розвідки «Історія політичної думки галицьких українців 1848—1914» (Львів, 1926), «Історія визвольних змагань галицьких українців 1914—1918» (Львів, 1928—1929), «Берестейський мир» (Львів, 1930), «Великий зрив» (Львів, 1931) та ін.

Переїхавши з Відня до Львова в середині 1925 р., К. Левицький з огляду на свій вік і майже шестилітню відсутність у краї відмовився вступити до відновленої партії націонал-демократів — Українського національно-демократичного об'єднання.

Він відійшов від політичної діяльності, але продовжував співпрацю з українськими громадськими організаціями — «Просвітою», кооперативними спілками тощо.

З початком Другої світової війни, після встановлення на Західній Україні радянської влади, К. Левицького в кінці 1939 р. було заарештовано. Протягом майже двох років він перебував в ув'язненні в Москві, але якимось чином йому пощастило вийти на волю, мабуть, з огляду на поважний вік (понад 80 років).

Невдовзі після повернення К. Левицького до Львова в 1941 р. почалася радянсько-німецька війна, в якій старий політик сподівався на прихильність фашистської Німеччини до українського питання.

Він увійшов до новоствореної Ради старійшин, що наприкінці липня 1941 р. реформувалася в *Українську Національну Раду*. К. Левицький разом з митрополитом А. Шептицьким, як два найбільш авторитетні українські діячі, стали на чолі УНРади, завданням якої був захист національних інтересів місцевого населення під німецькою окупацією.

Однак через кілька місяців, **12 листопада 1941 р.**, він помер. Похорон К. Левицького 16 листопада перетворився в національну маніфестацію. Показово, що віддати останню шану видатному громадському діячу прийшли тисячі людей, тільки священників було 50 і три єпископи.

Це було загальнонародне визнання великого внеску К. Левицького в національно-визвольну боротьбу, внеску, про який ми як велика європейська нація, що здобула свою державність, не маємо права забувати. Поховали його на Янівському цвинтарі у Львові, біля могили генерала, командувача УГА М. Тарнавського.

Можна погодитися з твердженням професора Ігоря Андрухів, який усе життя і діяльність К. Левицького коротко охарактеризував словами з поеми І. Франка «Мойсей»:

*Все, що мав у життю, він віддав
Для одної ідеї,
І горів, і яснів, і страждав,
І трудився для неї.*

Національний банк України випустив ювілейну монету — «Кость Левицький», що продовжує серію «Видатні особистості України». Монета номіналом 2 грн викарбувана з нейзильберу, має масу 12,8 г, діаметр 31,0, рифлений гурт. Тираж монети — 35 000.

Автори ескізів монети — Володимир Таран, Сергій Харук, Олександр Харук, моделей — Володимир Дем'яненко, Анатолій Дем'яненко.

На аверсі монети в центрі зображено малий Державний Герб України, під ним — рік карбування монети 2009, по колу розміщено написи: «НАЦІОНАЛЬНИЙ БАНК УКРАЇНИ» (угорі), «ДВІ ГРИВНІ» (унизу) та логотип Монетного двору Національного банку України. На реверсі монети зображено портрет Костя Левицького, праворуч від якого вказано роки життя: «1859—1941», ліворуч напис півколом — «КОСТЬ ЛЕВИЦЬКИЙ»

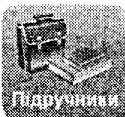
Література

1. Андрусяк Т. Кость Левицький — адвокат, вчений, політик // Республіканець. — Л., 1993. — № 7—8.
2. Андрухів І. Кость Левицький: політик, громадський діяч, правник (1859—1941). — Надвірна, 2009. — 104 с.
3. Андрухів І. Кость Левицький: сторінки життя. — Івано-Франківськ, 1995. — 63 с.
4. Василик І. Громадсько-політична діяльність Костя Левицького (остання чверть XIX ст. — 1918 р.): Автореферат дис. ... канд. іст. наук: 07.00.01. — Л., 2007. — 23 с.
5. Левицький К. Історія політичної думки галицьких українців 1848—1914. На підставі споминів. — Л., 1926. — 736 с.
6. Левицький К. Українські політики. Сильвети наших давніх послів і політичних діячів. У 2-х част. — Л., 1936. — Част. I. — 140 с.; 1937. — Част. II. — 109 с.

Дайджест «Усе для школи» — електронне видання у вільному доступі

Дорогі друзі!

«Шкільний світ» зібрав для Вас корисну інформацію про конкурси для вчителів та учнів, афіші, шкільний туризм, товари для освітян, нові книжки, акції та події. У кожному номері ви отримаєте найактуальнішу інформацію освітянського світу.

Виходить із березня 2011 року двічі на місяць.

Якщо Ви бажаєте отримувати дайджест на свою електронну скриньку, напишіть, будь ласка, листа на all-shkola@osvita.ws. У темі листа зробіть помітку: «Хочу підписатися». У листі вкажіть електронну адресу, заклад, ПІБ та посаду отримувача.

Дякуємо за Ваш вибір!